

Theoretical and methodological conditions for the development of choreographic art in the kherson region in the second half of the twentieth century

Культурно-мистецькі надбання українського народу були і залишаються об'єктом наукових інтересів сучасних дослідників. Нині завдяки наполегливій праці істориків, культурологів, мистецтвознавців здійснюється поступове реставрування реальної картини розвитку вітчизняної культури. Однак без врахування її локальних особливостей неможливо досягти об'єктивних наукових результатів. Тому при розв'язанні даного завдання значною мірою виправдовує себе регіональний підхід: він стає важливою умовою створення цілісної й водночас різнобічної характеристики широкого спектра художніх явищ. У ході аналізу архівних документів було встановлено, що до питань формування хореографічної культури України, особливо її конкретних регіонів, за багатолітню історію зверталася зовсім незначна кількість дослідників (Ф. Колесса, К. Мошинський, А. Гуменюк, К. Василенко, О. Гомон, О. Ботан). Тому означена проблема все ще потребує наукового дослідження, без якого неможливе виявлення та осмислення складних процесів еволюції розвитку хореографічного мистецтва одного з регіонів України, яким є Херсонщина. Історії розвитку хореографічного мистецтва на Херсонщині та впровадженню в навчальний процес сучасних напрямків хореографічного мистецтва, які мало використовуються в практичній роботі присвячені роботи Н.Шушляннікової, В.Чуби, М.Левченко.

Сучасне хореографічне виховання набуває системного характеру базуючись на Державній програмі «Освіта. Україна XXI століття», Законі України «Про освіту», що сприяє успішному розвитку сценічної хореографії, ставить перед нею нові завдання. В науковій літературі розробка проблем хореографічного мистецтва здійснюється в історико-аналітичному, проблемно-теоретичному, фольклорно-етнографічному та освітньо-методичному напрямках. Історико-аналітичний репрезентований дослідженнями А. Гуменюка, К.Голейзовського, М.Максимова, С. Безклубенка, Г. Боримської, М. Загайкевич, Ю. Станішевського. Дослідження теорії хореографічної культури представлені працями Ю.Станішевського, Т.Чурпіти, Р. Малиновського. Проблемно-теоретичні питання відображені у роботах М. Загайкевич та В. Пасютинської. Процес сценізації українського народного танцю проаналізовано у працях

В.Верховинця, А. Гуменюка, К. Василенка.Одне із завдань мистецтвознавчої науки – розробити нові підходи у дослідженні сутності сучасної хореографічної культури і у напрямі її професійного засвоєння, і з точки зору з’ясування генетично притаманних їй базових компонентів, закладених природою хореографічного мистецтва, а також властивих особистісній культурі митця. Окреслений напрям досі не привернув достатньої уваги дослідників. Його розробка відбувається здебільшого на емпірично-практичному рівні узагальнення новітніх явищ і підходів до сучасної хореографічної культури в окремих формах організації хореографічної справи (М. Вантух, Б.Колногузенко, М. Гузун, Л. Цветкова, О. Колосок та ін.).Таким чином, хореографічна культура як цілісна система художніх смислів (цінностей) з відповідною логікою культурно-історичного процесу, що звернена до людської суб’єктивності, потребує теоретичного дослідження на підставі практичних узагальнень внутрішньої логіки її художньо-естетичного змісту, що постає як палітра зв’язків з іншими видами мистецтва; як виконавська культура і розвиток хореографічних умінь та навичок; як імпровізація і інтерпретація форми та художньо-естетичного змісту музично-танцювальних творів; як виявлення специфіки образної мови мистецтва хореографії; як засвоєння знань (спеціальних термінів і понять) та усвідомлення синтезу мистецьких форм.

Історія хореографічного мистецтва Херсонщини на сьогодні отримала вже своє висвітлення в наукових працях. Проте поза межами досліджень залишається значний обсяг нез’ясованих проблем у розвитку цілісності культурного обличчя регіону. Актуальність проблематики та недостатній

Аналіз наукових досліджень і публікацій: становитимуть сучасні мистецтвознавчі і культурологічні джерела Антонова І.М., Болотова Т.; документи, що зберігаються у спеціальних фондах Державного архіву Херсонської області, тогочасні науково-методичні, публіцистичні статті, бібліографічна та мемуарна література.[163:166].

у 40-50-х рр. ХХ ст. одним із пріоритетних завдань культурно-мистецького розвитку УРСР визначалося відновлення роботи закладів масової культури, розширення мережі самодіяльних і професійних мистецьких колективів, забезпечення їх необхідними ресурсами та кваліфікованими працівниками. Масштабна, різноманітна за своїми

формами культурно-просвітницька робота, що проводилася серед населення УРСР у післявоєнний період, розглядалася важливою ланкою радянського суспільного життя. Хореографічна художня самодіяльність визначалася одним із популярних і масових напрямів клубної роботи. Активізація її розвитку стала характерною тенденцією повоєнних років. Становлення самодіяльних хореографічних колективів на Херсонщині розпочалось у післявоєнний період у зв'язку з організацією обласного Будинку народної творчості (у подальшому ОБНТ).

Створення та розширення мережі гуртків художньої самодіяльності, особливо хореографічного напрямку, було основним завданням ОБНТ. Адже цей жанр на Херсонщині, в силу історичних обставин, не був самостійним. Танці виконували актори на сцені професійного театру та у побуті в народних обрядових дійствах — вечорницях, святах та обрядах. Відомий український хореограф, фольклорист, музикант Василь Верховинець записував у селах Херсонської губернії місцеві танці, що ставилися в народних п'єсах і оперетах «Зальоти соцького Мусія», «Катерина», «Паливода», це такі танки, як «Карапет», «Полька-бабочка», «Дівчина Надія», «Яблучко» та ін.

Таким чином, особливо гострою залишалася потреба у кваліфікованих кадрах для всіх напрямів культурно-освітньої роботи, насамперед для художньої самодіяльності. У досліджуваній період фахова хореографічна підготовка організаторів і керівників художньої самодіяльності здійснювалася у професійних навчальних закладах, підпорядкованих Комітету в справах мистецтв УРСР і Комітету в справах культурно-освітніх установ УРСР насамперед у технікумах підготовки культурно-освітніх працівників. У річних звітах відділів культурно-освітньої роботи ОБНТ зазначеного історичного періоду підкреслювалося, що самодіяльними хореографічними гуртками керують переважно люди без фахової освіти, часто з числа аматорів-гуртківчан. Саме вони складають найчисленнішу групу серед самодіяльних кадрів і працюють на добровільних засадах, не маючи належного досвіду роботи. Таким чином, впровадження хореографічної освіти у систему професійної підготовки культурно-освітніх діячів в Україні в середині ХХ ст. зумовлювалося, передусім, активізацією розвитку хореографічного самодіяльного мистецтва у післявоєнний період і, як наслідок, необхідністю забезпечення галузі художньої самодіяльності професійно підготовленими кадрами

організаторів, методистів і керівників аматорських танцювальних колективів. Хореографічну освіту майбутні фахівці отримували, насамперед, у технікумах підготовки культурно-освітніх працівників, яка здійснювалася у різних організаційних формах: у процесі аудиторних і факультативних занять, проходження навчальної та виробничої практики, гурткової роботи. Підвищення професійного рівня як організаторів хореографічної художньої самодіяльності, так і викладачів технікумів здійснювалося на курсах і семінарах із фахових методик.

Дякуючи першим методистам ОБНТ та їх послідовникам: Костроміній М.А. (1947 р.), Соколовій-Стессо Н.В. (1947 р.), Зінченко А.Д. (1957 р. та 1964-1969 рр.), Бондаренко Л.А. (1949 р.), Буркут Т.К. (1969 р.), з 1944 року на Херсонщині поступово але упевнено набирає оберти розвиток самодіяльного хореографічного мистецтва. Старше покоління випускників-хореографів Херсонського культосвітнього училища — Демидова Л.Г., Зимогляд О.Г. (1968-1970рр.), Білокриницький Є.П. (1971 р.), Куліда О.М. (1974-1975 рр.), Непрос С.В. (1979-1981 та з 1994 р. по 2005 р.) - в різні роки роботи в ОБНТ піднімали жанр до мистецьких висот.

У 1945 році у Херсонській області зафіксовано 26 гуртків танцювального жанру. З цього часу починається регулярне проведення олімпіад та оглядів самодіяльної художньої творчості. Довгий час бракувало професійних фахівців-хореографів. З метою забезпечення сільських закладів культури кадрами, при ОБНТ 8 грудня 1959 року відкриваються десятимісячні курси по підготовці керівників колективів (за роки існування з 60-х по 80-ті рр. здійснено 20 випусків), регулярно проводились двотижневі семінарські заняття з хореографії, керівники виїжджали на підвищення кваліфікації до Києва. Центральний Будинок народної творчості УРСР надавав методичну та практичну допомогу, надсилаючи записи танців, репертуарні рекомендації, методичний матеріал, узагальнення досвіду роботи ведучих танцювальних колективів України та інше. У 60-х роках успішно працюють на мистецькій ниві хореографи різних закладів культури: Г.Петров (обласний музично-драматичний театр), А.Івашковський (обласна філармонія), Л.Малінський (Палац культури суднобудівників), В.Добут-Огли (БК ім. Леніна), Т.Ерліх (ПКТ та ОБНТ), А.Яровий (БК ім. Шмідта), А.Соловей (БКбудівників), О.Стусов, О.Петренко, О.Козлова (Бериславський РБК), А.Стьопіна

(Чорнобаївський ПК Білозерського р-ну), К.Іноземцева (Нижньосірогозький РБК), В.Білонам (Генічеський РБК).

Тому значною подією у культурному житті Херсонщини стало відкриття у культосвітньому училищі спеціалізації «хореографія» у 1963 році. Відділення очолила його ініціатор і засновник — Тамара Пилипівна Ерліх. За 46 років існування, кафедра хореографії випустила велику кількість фахівців, більшість з яких успішно працює в аматорських та професійних танцювальних колективах області та за її межами.

Силами гуртківців проводилися масові культурно-освітні заходи, агітаційні виступи, тематичні вечори, концерти художньої самодіяльності. Найбільш поширеною формою організації роботи у культосвітніх технікумах стали вечори звітів гуртків художньої самодіяльності. Активізації та розвитку хореографічного жанру сприяла підготовка і святкування знаменних державних дат: 50-річчя Великого Жовтня, 50-річчя ВЛКСМ, 100-річчя від дня народження В.І.Леніна. Систематичне проведення таких заходів сприяло творчому і професійному зростанню самодіяльних гуртків, у результаті чого в технікумах з'являлися зразкові мистецькі колективи. Цікавим моментом цього періоду є те, що керівники ведучих ансамблів танцю дають своїм колективам характерні назви: «Таврія» (Т.П.Ерліх), потім з'явилися «Світанок» (А.Уманов), «Юність» (В.Добут-Огли).

У 1970 році в області працює 432 танцювальні колективи, в них 5052 учасники, 2 колективи мають звання «народний самодіяльний» — Новокаховського МПК (керівник В.Симоненко) і Генічеського РБК (керівник В.Білоног).

У цьому ж році у Київському інституті культури ім. Корнійчука відкривається відділ хореографії. За десять років кількість танцювальних колективів на Херсонщині збільшується до 503, в них - 7736 учасників. Присвоєно звання «народний» ансамблю «Молодість» Новокаховського МПК (керівник О.Ступаков); Петровського СБК (керівник Л.Подзолкова), а в районних Будинках культури з'являються методисти з хореографії.

Особливо успішно в цей час працюють колективи Новокаховського міського Палацу культури, які очолює нова плеяда балетмейстерів: народний ансамбль «Молодість» (О.Ступаков), ансамбль сучасних ритмів

(О.Рубаненко), зразковий «Ручей» (В.Ступакова), зразковий «Сонечко» (А.Мельниченко) та інші.

Ансамбль «Молодість» брав участь у культурній програмі «Олімпіада — 80» у Москві. На базі цього колективу цікаво пройшов Республіканський семінар з хореографії, в якому брали участь керівники колективів з усієї України. З тріумфом пройшли концертні програми ансамблю за кордоном — у Португалії, Франції, Болгарії.

З 1979 по 1989 рік в області проводились конкурси хореографічних колективів «Херсонщини весняні візерунки», автор цього проекту — заслужений працівник культури України Олександр Величко. На базі ОНМЦ регулярно проходили засідання секції позаштатного активу, до складу якої увійшли досвідчені хореографи-практики.

Зазначається, що у Херсонській області працюють 456 хореографічних колективів різних стилів та напрямків - народного, класичного, сучасного, спортивно-бального танцю. З них 30 колективів мають звання «народний аматорський» та «зразковий». Також працюють 5 циркових студій, 3 з яких — «Мрія» Каланчацького РБК, «Арлекіно» Рубанівського СБК та «Фантазія» Князегригорівського СБК Великолепетиського району теж мають звання.

За вагомий внесок у розвиток хореографічного мистецтва на Херсонщині ціла ланка культпрацівників отримали почесні звання та державні нагороди, це: народна артистка України - Л.Сидошенко; заслужені працівники культури України: Т.Ерліх, О.Ступаков, І.Васюкевич, В.Чуба, Н.Сергеева та О.Сергеев, І.Іванушкіна, А.Мельниченко; кавалер ордена III ступеню «За заслуги» О.Величко; відмінники освіти України Ж.Шпитальна, Г.Малиновська, Г.Мальчевська, С.Якуба. Свої творчі досягнення колективи демонстрували на святах і конкурсах: «Терпсихори зоряний бал» до Міжнародного Дня танцю; «Ельфи Таврійського Едему»; у традиційному конкурсі хореографічних мініатюр ім. В.Верховинця «Осінні фантазії» (автор проекту С.Непрос), з 2003 року це Всеукраїнський фестиваль-конкурс авторських хореографічних творів «Верховинця степова криниця», у відбіркових обласних та регіональних турах Всеукраїнського фестивалю-конкурсу ім.Павла Вірського та обласному конкурсі «У слов'янському колі», який

проходив у рамках Всеукраїнського фестивалю народної хореографії. Мистецтво сучасного танцю яскраво презентовано на обласному фестивалі-конкурсі «Травневий зорепад», що проводиться раз на два роки на базі Князегригорівського СБК Великолепетиського району.

У квітні 2009 року започатковано обласний хореографічний конкурс «Весняний розмай». У рамках цього заходу, який проводиться на базі Цюрупинського ЦКД, учасники мають можливість продемонструвати свої досягнення у жанрах народної та сучасної хореографії. Кращі танцювальні колективи та циркові студії беруть участь у звітних концертах майстрів мистецтв Херсонщини у м. Києві.

Танцювальні колективи Херсонщини беруть активну участь у Всеукраїнських та Міжнародних заходах. Особливо слід відмітити народний аматорський ансамбль танцю «Надія» (керівник заслужений працівник культури України Надія Сергеева) та зразковий ансамбль танцю «Радість» Каховського міського Палацу культури (керівник Ольга Волик), зразковий ансамбль сучасного танцю «Божа корівка» м.Нова Каховка (керівник Ольга В'юнова), народний ансамбль сучасного танцю «Роксолана» Новокаховського МПК (керівник Олена Рубаненко), зразковий ансамбль бального танцю «Каравела» Скадовського районного Будинку культури (керівник Лариса Шаронова), народний ансамбль танцю «Чубарики» (керівник заслужений працівник культури України, Василь Чуба), народний ансамбль танцю «Сузір'я» (керівник заслужений працівник культури України Алла Рехліцька), народний ансамбль танцю «Ладовиця» (керівник Валентин Васяк) та багато інших.

Джерелом Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Верховинця степова криниця» слугує Регіональний конкурс хореографічних мініатюр «Осінні фантазії» імені Василя Верховинця, започаткований Херсонським обласним Центром народної творчості.

Фестиваль-конкурс авторських хореографічних творів «Верховинця степова криниця», який проходить у м. Каховка Херсонської області, спрямований на те, щоб активізувати творчу хореографічну думку, дати можливість кожному балетмейстерові продемонструвати свої досягнення у створенні оригінальних, але істинно українських сценічних

танців, виявити і підтримати хореографів, які створюють яскраві твори, стати творчою

174

лабораторією для всіх учасників фестивалю-конкурсу, сприяти захисту авторських прав кожного балетмейстера.

Таким чином у ході нашого дослідження було проаналізовано історичні та соціокультурні умови розвитку хореографічного мистецтва Херсонщини в зазначений період. Пам'ятаючи та зберігаючи творчі здобутки своїх попередників молоде покоління хореографів втілює у життя нові ідеї та новації, створюючи цікаві сучасні постановки та композиції, виховуючи творчу, талановиту молодь.

Перспектива подальших дослідницьких пошуків полягає у висвітленні життєвих та творчих шляхів хореографів Херсонщини сучасності та минулого, дослідженні танців, створених талановитими майстрами на основі фольклорного матеріалу, зібраного по селах Херсонщини, які дають досить повне і різнобічне уявлення про життя, побут, традиції, танцювальне мистецтво зазначеного регіону .